

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 7. maja 1937.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Kaj pišejo dandanes jugosloveni o tihi likvidaciji

»Glede 'likvidacije' slovenščine so mislili nekateri popolnoma resno...« »Enim je šlo samo za to, da bi se nadomestila slovenščina kot književni jezik s srbohrvaščino; drugi so pa mislili, da bi se dala sploh odpraviti, da bi vsi govorili en jezik...« »Toda — kakor smo rekli, pametni ljudje se nad takimi pojavi, ki so včasih izhajali celo iz najboljših namenov — niso razburjali...« »Prav tako smešen je bil odpor, ki je nastal iz strahu za 'ubogo preganjano slovenščino', češ da ima take namene vlada v Belgradu, razne jugoslovenske in celo slovenske stranke...« »Čemu pa je vzdihoval (namreč senator Fr. Smodej v zadnjem zasedanju belgrajskega senata) — prav po koroško — zakaj da ne puste Slovincem v Jugoslaviji govoriti po slovensko, res ne vemo. Morda je mislil, da je res na Koroškem. In to je smešno! Prav tako smešno je, če vzdihuje 'Slovenija' nad tem, da je neka slovenska pevka v Ljubljani pela pesmi — v srbskohrvaškem jeziku ali pa če je starostni predsednik senata (to je senator Ivan Hribar) otvarjal senat v novi skupščini s proslavo A. M. Slomška, češ da se slovenščini v Jugoslaviji krivica godi. Na slavnostni seji, ko nas je poslušal svet.«

Vse te stavke je zapisal list »Pohod«, ljubljansko glasilo »Narodne Odbrane« pod naslovom »O tihi likvidaciji in drugih nepotrebnih skrbeh« in se je zgodilo to dne 1. majnika l. 1937. Ne bi citirali znanega »Pohoda« zaradi »Pohoda« samega, smo pa zapravili toliko prostora samo zato, da ne bi kdo izmed naših bralcev vendarle dvomil, da se najde še kak list, ki piše tako tudi v slovenskem jeziku. »Pohod« prinaša sicer tudi sestavke v jugoslovenščini pa tudi v srbskem jeziku z latinico — še dandanašnji pri nas. Ta list je glasilo »Narodne Odbrane«. Glavno glasilo te »nacionalistične« organizacije, časopis »Narodna Odbrana«, je v 4. številki l. 1933, ko se je bil boj za slovensko vseučilišče, pisal zoper slovensko vseučilišče in zoper slovenski jezik, v 48. številki l. 1933 omenjenega lista je pa znani Peter Bulat zahteval, da se slovenščina tiho in »postopno« likvidira. Ni čudno, da je sedaj za »Pohod« smešno, če sta vendarle nastopila dva uda belgrajskega senata za pravice slovenskega jezika in ugotovila, da je slovenski jezik izpodrinjen v uradih in v javni upravi po zaslugi prejšnjih jugoslovenskih režimov. Jugoslovenom slovenskega plemena bi sedaj zadostovalo, če se ohrani slovenščina kot jezik hlapcev, pastirjev in k večjemu kuharjev in imajo očitno nekakšne take pojme o njem kot belgrajski časopis »Štampa«, ki je pisal 1. julija leta 1934 takole: »Jedan mali slovenski jezik od jedva koje hiljade radi sačuvalo se u šumama Julijskih Alpa i u beloju Kranjskoj. Pod uticajem slovenskih preporoditelja taj će jezik na katedarski način porasti na nekoliko desetina hiljada reči... od malog jezika, katedarski napravljen je veliki... slovenački jezik...« itd. Celo v »Slawische Rundschau«, ki je vodilna revija slavistov v Nemčiji, je l. 1929 pisal Vlad. Dvorniković, da je treba slovenski jezik odpraviti; Dvorniković je pa postal pomočnik ministra prosvete. Resolucija, sprejeta na zborovanju »Jugoslovenskega učiteljskega združenja« v Ljubljani 20. avgusta, je zahtevala »postopno izgraditev enotnega književnega jezika« ter da je treba, da bomo imeli enotno pisavo in enotne državne učne knjige. V »Narodnih novinah« od 5. aprila in 6. aprila 1934 je zahteval Djuro Sković, da bi Slovenci, ko so politično zedinjeni s Srbi in Hrvatimi, morali »likvidirati« svoj jezik in z njim morda svojo lastno narodno kulturno bit in nprav ter trdi, da bodo Slovenci polagoma sami opuščali svoj jezik po »naravnem prilikovanju«, deloma pa se bo »enostavno« diktiralo pa — svršena delova. Neki G. V. Bajkić je v belgrajski gospodarski reviji »Narodno blagostanje« dne 29. septembra 1934 pisal pod naslovom »Dva stepena patriotizma«, da če je treba

izbirati za »jedan ugledan položaj« med čistokrvnim »Srbinom« in »nesrbinom«, je treba, da ima »Srbin« prednost. Tako da se godi po celem svetu in je treba, da bo tako tudi pri nas. To da razume vsak »Jugosloven« nesrbske krvi, če je v resnici »Jugosloven«. V »Novi Evropi« je pisal leta 1933 l. Zubović, da slovenščina ne sme biti državni jezik, ker je le »dialekt« itd. Znan je tudi sestavek v francoski »Les Nouvelles Littéraires« od 12. oktobra l. 1934, ki ga je spisal pod naslovom »La Jugoslavie Littéraire« neki Ivo Barbitch, kakor vse kaže s podporo takratnih uradnih krogov, in v katerem pravi, da je Adam »Bohorovitch« spisal slovnico slovenskega dialekta, potem se je pa Vuku Karadžiću posrečilo po mnogih bojih, da je ustvaril enotni jezik, pri tem so mu pa pomagali Dalmatince Kačić, Slovenec Relkovitch, Obradović, Gaj, Vraz in Bleiweiss! Nato pa, da so pisali Njegoš, Prešeren, Radičević, Jakšić, Preradović, Kranjčević, Jenko in Aškerc, Vidrić, Kette in Zupančič v enotnem jeziku Vuka Karadžića! Tako so predstavljali slovenstvo, jezik in kulturo ti ljudje, najbrž s podporo takratnih jugoslovenskih režimov tudi pred velikim svetom in izbrisavali slovenstvo iz obličja zemlje.

Ljudje pa, katerih glasila so bila »Narodna Odbrana«, »Štampa«, »Pravda«, »Narodne novine«, »Narodno blagostanje« i. t. d., so naredili, da je državna tiskarna začela izdajati vse uradne obrazce sama in seveda v cirilici, da je z bankovcev »Narodne banke« izginil slovenski jezik, da so uradovali carinski uradi le v srbskem jeziku,

Ivo Grahor:

Nestvarna „stvarna“ politika

Če analiziramo naše razmere in razvoj zadnjih petnajstih let s starim, nepopolnim pojmovanjem kulture, bomo razločno uvideli notranjo zvezo med doslej tako imenovano kulturo in vsem ostalim življenjem naroda, posebno pa z gospodarstvom. Brž ko se je pokazala nestanovitnost našega meščanstva v vprašanju visoke kulture, v katero spadajo seveda lastne kulturne ustanove, takoj se je pričela večati pri nas tudi splošna anarhija in je jel zaradi tega padati ugled Slovincem kot celote, seveda tudi ugled naših politikov, skratka vseh naših ljudi, ki so veljali končno le še kot volilci, oziroma — kakor jih je nekdo blagovolil pohvaliti — kot »realni ljudje«. Realni ljudje pomeni v tem primeru, da smo pripravljani na popuščanje, na vsak kompromis in za vsako nagrado, narod brez etične hrbtenice. Tak narod pa ne sestavlja države. Realni pomeni, da razumejo vsenarodne zahteve le kot volilna gesla. Malokdo se je pri nas še zavedal, da vsako popuščanje v malostih pomeni nov kamen na grob slovenskega kulturnega programa. Zato se pač popuščanje ni ustavilo, marveč je šlo dalje in dalje ter vedno globlje — na vseh področjih. Kakor je bilo pokopalo že zgodaj naše načrte za glavne kulturne ustanove, tako je načelo gospodarske pravice delavca, kmeta in uradnika, kar nas je prebudilo šele takrat, ko je seglo zaradi svetovne gospodarske krize že tako globoko, da je zbudilo v večini spet naš zamrli čut skupnosti, našo zavest skupne usode. Medtem pa je to zanemarjanje pravic že pahnilo na rob prepada našega kmeta in delavca, zadelo v najhujšem času našo gospodarsko hrbtenico, naš ponos, to je — naše zadržništvo. O tem se je že mnogo pisalo in govorilo. Pozabljajo pa pri tem, da je stiska vasi uničila že davno tudi naš tradicionalni prosvetni sistem v ljudstvu, ki je — kakor smo videli — prej pol stoletja nadomeščal pri nas vso neuresničeno pravo kulturno organizacijo.

Kot okvir te slike naj navedem nekaj realnih števil. Dve tretjini vseh Slovincem živita v Jugoslaviji in imata pravico do razvoja kot državni

da na poštnih tiskovinah ni bilo več slovenščine, da je izginil slovenski jezik v monopolski upravi, da so davčne uprave pošiljale »poreske opomene«, da osrednji uradi sploh niso več poznali slovenščine, da so pri železnicah dobivali uslužbenci vsa navodila v cirilici, da so izginili slovenski uradni napisi itd. itd. Potem so prišle na vrsto še šolske knjige, zakoni sploh niso bili nikoli priobčevani avtentično v slovenskem jeziku itd. itd.

»Pohod« pa pravi, da so se pri nas »tihu likvidaciji« slovenščine pametni ljudje samo smejali. Smejali oziroma celo odobrvali so jo v resnici le ljudje s pohojeno pametjo in tisti, ki jim je bil všeč »pohod« v Trbovlje in smrt delavca Fakina, »pohod« v Rožno dolino pri Ljubljani in vijaki na prstih. Hudo značilno pa je, da list »Pohod« pravi, da so imeli Srbi prav, da so se uprli predlogom (postavili so jih vendar jugosloveni!), da bi odpravili cirilico, smešno se mu pa zdi, če so se Slovenci uprli odpravljanju slovenščine in Hrvatje zapostavljanju in kvarjenju hrvaščine.

Smejejo se pa v resnici vsi ljudje na slovenski zemlji tistim, ki današnji dan namene in dejanja, s katerimi so odpravljali slovenski jezik in slovenstvo sploh, presukavajo tako, da kar na mah trdijo, da so bile vse te stvari s »tihu likvidacijo« le samo šala, ki ni nikomur mogla škodovati! Strah jih postaja, boje se ljudske sodbe, ki bo pa prišla vseeno!

So ljudje pri nas, ki so se sami izključili iz slovenskega občestva. »Pohod« in njegovi pa sploh v slovensko občestvo nikoli še spadali niso!

narod; ena tretjina kompaktno naseljenih Slovincem nima, ker je manjšina brez zaščite, nikakih pravic. Izseljenci v tujini nimajo rednih stikov z nami. Narodne kulturne ustanove, ki bi z vsemi močmi in sodobnimi možnostmi nepretrgano skrbela za ohranitev naše kulturne skupnosti, sploh ni.

Akademije znanosti in umetnosti, ki v naši dobi predstavljajo posamezne narode v mednarodnem duhovnem svetu, Slovenci še doslej nimamo. Univerzo smo v naši državi dobili takoj v začetku, a skrbeli smo zanjo tako slabo, da je ostala okrnjena, da še zdaj nima pravih prostorov in najvažnejših institutov in da se je njen preračun celo znižal, česar pač nismo pričakovali, zlasti ker velja za vsako kulturno ustanovo pravilo, da če ne napreduje, nazaduje. Kako so se tega pravila držali Srbi in Hrvatje, nam kažejo vsi preračuni. Do l. 1936 je po priznani statistiki (citiram iz razprave g. Petreta v »Sodobnosti«) dobila belgrajska univerza za stvarne izdatke samo od ministrstva za prosveto približno 128 milijonov, zagrebška 105 milijonov, ljubljanska pa 22 milijonov, pri čemer ji vštavamo tudi obroke za novo knjižnico. Približno je prejela letno po 8 do 9.3%. Leta 1936/37 je imela naša univerza preračun deset milijonov dinarjev. Materialnih kreditov za vse univerze je bilo 12 milijonov, od teh za Ljubljano 1.425.384 ali 12%, izrednih kreditov 6 milijonov 647.200, za Ljubljano 750.000 ali 11.4%. To leto je bil Zagreb na slabšem. Belgrad je gradil še s posojilom prosvete tiskarno (30 milijonov) in dovrševal tri fakultete (2.8 milijona). Iz enakega resornega posojila določa letošnji preračun največ Zagrebu: za potrebna poslopja univerze 25 milijonov; za otroško kliniko medicinske fakultete v Belgradu 6 milijonov, Ljubljani za novi kemični institut 2 milijona. Belgrad pa bo letos pričel še druga dela in dobi: za palačo prosvetnega resora 20 milijonov, za državno tiskarno 15 milijonov, za dovršitev dveh gimnazij 2.4 milijona, skupaj torej 49.4 milijona : 25 (Zagreb) : 2 (Ljubljana). Pravno fakulteto je preskrbel Bel-

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

PO izredno nizkih
cenah pri tvrdkiJosip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

grad predlanskim s kreditom 12 milijonov. Mi smo šele letos dosegli kredit za en institut. Iz celotnega razmerja materialnih kreditov gotovo ni razumljivo, zakaj mi v 15 letih nismo mogli dobiti niti polovice denarja za vseučiliško knjižnico.

Kakor so statistike nezanesljive, podajam s tem le povprečje. Važne so še druge številke v stvarnih in seveda tudi v osebnih izdatkih za vsak preračun in zavod ali napravo. Pripomniti moramo, da imajo druge univerze lastna velika imetja. V centru so bili potrebni najvišji instituti vseh strok. A za to je bilo poskrbljeno. Zneski za našo univerzo in za institute, kar jih je, pa nikakor niso v pravem razmerju z naravnim pomenom nje same, še manj seveda s pomenom Ljubljane kot zahodnega središča države. Ravno nasprotno naravnim in časovnim potrebam je zadeva Ljubljane kot centra slovenskih kulturnih ustanov skrajno zanemarjena tudi na škodo države.

To zanemarjanje potreb je v bistvu krivo tudi zastoja v vprašanju naše akademije za znanost in umetnost, prav tako pa je krivo tudi prevelike škode od centralizacije raznih socialnih fondov in prometnih dohodkov ter od centralizacije davčnih in bančnih poslov. Nujno moramo sklepati, da se zaradi te napake oziroma zaradi naše nezrelosti in nesloge ni ukrenilo nič za izboljšanje naših prometnih razmer — čeprav smo dežela tujskega prometa, in da se ne namešča dovoljno osebja v raznih strokah, pa čeprav so pri nas najrentabilnejše. Že stari zastoj v naši industrializaciji, ki je najbolj zadel naše rudarsko in gozdno delavstvo, nam je dokaz, da tudi gospodarsko na dosežanji način izgublamo že dolgo let nenadomestljive energije in da se bliža čas, ko bomo morda res le v nadlego, kakor smo baje v nadlego glede zunanje politike. Veliki zneski naših starih terjatev in odškodnin so nam pa zamrznili. Vse to ni ne naravno ne nujno. Dobili smo že nekoč več, kakor imamo danes. Tudi smo že imeli iste ob-

ljube, ki veljajo še danes. Za prometno zvezo z morjem je bilo že z Blairovim posojilom določenih 10 milijonov. V naših načrtih so bile že davno priznane potrebe v prometu, kakor ljubljanska postaja, važne železnice in regulacije, pričeta že dela, ki jih zdaj ne moremo niti več vzdržati v začetnem stanju. Pri vseh resorih pa vidimo, da je Slovenija vedno zmanjševala in najbolj zmanjševala preračunske postavke, da pa je vedno plačevala najbolj redno in največ davka.

Po prebivalstvu je naše banovine delež 9%, naš davčni količnik pa je 16% (ker so se zaostanki treh milijard ostalim pokrajinam odpisali, pa smo dosegli že davčni količnik 18%). Da so kljub temu padali zneski državnega preračuna za potrebe naše banovine, je ob teh številkah naših dajatev že nenaravno. Nasledek nebržnosti v teh vprašanjih je, da naši zavodi, ustanove in naprave ne morejo več niti delati in opravljati svojih rednih nalog, da ne moremo razdelilnega ključa popraviti, vse to pa prav v času, ko smo iz aktivne pokrajine v državi padli med pasivne, ko se je narodni dohodek vse Slovenije po uradnih podatkih zmanjšal v enem letu za pol milijarde dinarjev. Razumljivo je, da brez pomoči ne bi mogli dalje, zato je gotovo, da bomo prisiljeni pričeti z novim nadrobnim načrtom, kar je pa za pridobivanje novih kulturnih ustanov velika nevarnost.

V teh razmerah je nastala tudi nujnost, da se vsaka stroka potruzi za svojo obrambo, za uveljavitev svojega minimalnega načrta in da nastopajo razne akcije. Ni mogoče tajiti, da so nekatere potrebne akcije dosegle že lepe moralne uspehe in da morda pospešijo tudi uresničitev nekaterih zahtev. Omeniti moramo akcije akademske mladine, akcijo za ljubljansko bolnišnico in druge. Za celoto našega sestava javnih naprav pa je gotovo ta način skrbi nezadosten in nepopoln; kakor ne zagotovi uspeha, tako je tudi zelo zamuden, drag in utrudljiv, pa tudi z družbenega vidika napačen, ker sile cepi, namesto da bi jih združeval. Isto velja pač tudi za razne izboljšave, za reformo šolstva in ureditev kmetijstva. Bistvo kulturne organizacije vsakega naroda je, kakor sem že omenil, to, da naj obseže vsa življenjska področja, da se v vseh svojih delih neprenehoma in skladno spopolnjuje, za kar so ji neizogibno potrebne tudi najvišje kulturne ustanove, ki enkrat za vselej zavarujejo doseženo stopnjo celote, tvorno in kulturno narodno raven.

Kakor je iz naše preteklosti in skušnje razvidno, ni mogoče doseči napredka v posameznih delih, če ne skrbimo hkrati za napredek celote. Važna je torej tudi pojmovna stran našega vprašanja. V duhovnem razvoju slovenskega naroda moramo doseči vsaj tisto višino, da bo v vsem javnem življenju program slovenske kulturne organizacije pomenil naravno delovno skupnost vseh slojev, vseh Slovencev. Pomagati, da v sodelovanju z napredujočo kulturno silo človeštva to višino dosežemo in ohranimo, pa je naloga našega rodu, seveda predvsem naloga kulturnih delavcev in vseh izobražencev.

Prazne grožnje

»Jugoslovenski Lloyd« se je v svojem uvodnem sestavku z dne 24. aprila tega leta obregnil v »nezdrave pojave« v Sloveniji, ki bi mogli škodovati gospodarstvu in turizmu v naši pokrajini.

Spotika se nad pisanjem, izvajanji, govori in akcijami, ki poudarjajo naše slovenske koristi in pravice in ki bi baje utegnile zelo slabo vplivati na slovensko gospodarstvo. Očitajo nam nekakšna avtarkična stremljenja in izjave o nekakšni samostojnosti slovenskega gospodarstva. Zgraža se tudi nad zahtevo dosledne rabe slovenskega jezika v naših krajih ter obsoja baje nastajajočo gonjo proti zaposlitvi neslovencev.

Sprašuje se, komu je vse to potrebno in kaj želimo s tem doseči. Predočuje nam slabe posledice odpora drugih pokrajin ter kaže na vinogradnike v Vršču, ki so baje pričeli akcijo za bojkot slovenskih industrijskih izdelkov ter na slične glasove gospodarskih krogov iz Hrvaške in Dalmacije.

Ne glede na dejstvo, da je v danih razmerah naravnost življenjska potreba Slovencev, da vztrajajo pri teh zahtevah, moramo predvsem pribiti, da nam ne prihaja na misel zagovarjati kakršnakoli avtarkična stremljenja, ki prinašajo le zastoj in obubožanje. A nekaj moramo vprašati to spodlo:

Kaj bi n. pr. Hrvati in Srbi rekli, če bi jim v uradnem poslovanju pričeli vsiljevati jezik, katerega ne razumejo? Obrčajmo zadevo kakor hočemo, res je, da ogromna večina našega ljudstva ne pozna srbsko-hrvaškega jezika, obratno pa še večja večina Hrvatov in Srbov še manj razume slovenščino. Tudi pri razumništvu niso razmere dosti boljše. Tega nam menda ne bo treba posebej dokazovati, saj srečujemo povsod, dan za dnem iste pojave. Sicer pa, kdo more oporekati naši zahtevi po dosledni rabi našega jezika na naših tleh. To je bilo naše stremljenje cela stoletja, ki je rodilo že zadovoljive uspehe. Zato se tej zahtevi tudi danes ne mislimo niti ne smemo odreči. To, kar zahtevajo oni zase, pa odrekajo nam. Jugoslovenska morala!

In obrambo našega gospodarstva nam zamerijo! Ali mislijo gospodje, da bomo molče stali ob sistematičnem izžemanju Slovenije? Saj smo tako že na robu prepada. Prav na tem mestu smo na osnovi statističnega gradiva dokazali propadanje naše skromne industrije, ki ni nastala po zaščitnih carinah, temveč zaradi naravne lege, pridnosti in bistroumnosti naših ljudi in ki po veliki večini ni od danes, temveč je nastala v velikem gospodarskem ozemlju Avstro-Ogrske, kar dokazuje njeno notranjo moč. Sloves pa je dobila zaradi kakovosti in cenosti svojih izdelkov ter je zato imela že boljše čase. Kljub vsem navedenim lastnostim pa neprestano nazadujemo ter lahko pričakujemo, da bomo — pri nadaljevanju take gospodarske politike — stali ob praznih tovarnah s tisoči in tisoči obubožanih ljudi, ki so s svojim delom stoletja, na tujih trgih, lahko tekmovali s tujimi narodi.

Dokazovali smo neprestani propad življenjske ravni in v zvezi s tem tudi življenjske sile našega naroda, ki ne korenini le v stremljenju po večji udobnosti, temveč je v veliki meri le posledica tvarnega propadanja posameznika in s tem tudi vsega naroda. Poglejmo le razmerni prirast prebivalstva naših mest! Če ne upoštevamo teritorialnega povečanja Ljubljane, raste število njenega prebivalstva počasneje kot leta 1913!

Dokazovali smo škodljive posledice neposrednega in posrednega davčnega vijaka in nesorazmerno obdavčenje, ki je izželo iz naše pokrajine težke milijarde;

dokazovali propadanje našega šolstva, našega zdravstva;

dokazovali škodljivost gospodarstva raznih fondov, ki rastejo kot gobe po dežju.

Takih in sličnih dejstev bi lahko našli za cele knjige.

Če nam oporekajo »razvoj« naše industrije, jim pa moramo povedati tudi to, da ima večina našega naroda presneto malo takih koristi, kot bi nam jih gospodje jugosloveni hoteli naštevati. Kdo pa sedi v upravnih odborih in na vodilnih mestih?

Le oglejte si malo, pa si boste morali priznati, da roma marsikateri tisočak, ki je bil prigraran v Sloveniji, v žepu znane gospode na jugu, ki nima s slovenstvom prav nič skupnega. Pri nas ostanejo le borne mezde naših garažev (ki bodo kaj kmalu najnižje v vsej državi), ki porabijo svoje zasluge za golo življenje in kruh, katerega uvažamo iz drugih pokrajin naše države.

Tudi za naš promet tujcev se boje gospodje ter nam predočujejo hude posledice morebitnega bojkota.

Gospoda, saj vendar nismo več tako naivni in domišljivi, da obiskujete naše kraje zaradi naših obrazov in nam na ljubo. Prav dobro vemo, da domoljubje večine tiste gospode, ki obiskuje naša letovišča in katerim dajejo za kratko dobo sezone tudi svojo posebno oznako, nikakor ni tako globoko. Naravne krasote, privlačnosti, red, snaga in cenenost naših letovišč so tisti činitelji, ki vabijo domačine in tujce v naše kraje. Sicer pa narašča dotok tujcev iz tujih držav hitreje, kakor onih z juga!

Navsezadnje pa, ne ena teh groženj ni, ki je ne bi mogli vrniti. In če bi doli kje hoteli ovirati prodajo naših obrtnih izdelkov, bi mi prav tako lahko začeli braniti se tamkajšnjih poljskih pridelkov. In pokazalo bi se, da bi bilanca ne bila nam v škodo. Tembolj, ker poznamo ovire, ki jih ponekod postavljajo naši industriji in obrti, a vemo prav tako, da takih ovir za južne poljske pridelke v Sloveniji dejansko ni.

Napad, ki ni napad

Predzadnjo nedeljo se je spravilo »Jutro« v uvodniku nad »Dubo centralizacije«. Nekaj navdov:

Povsod je občutiti roko, ki na najbolj različnih poljih državne delavnosti, in to ne le v strogo upravnem poslovanju, temveč tudi na širšem gospodarskem, socialnem in prosvetnem področju dosledno osredotočuje odločno vplive tja do navidezno malenkostnih dnevnih vprašanj v eni sami centralni roki. .... Občutek, da je enakopravnost vseh delov naroda in vseh pokrajin le prazna črka na papirju in votla fraza v govorih, se uveljavlja vedno bolj. .... Nevarnost je, da bo stvarno stanje, ki se razvija, vedno težje kompromitiralo načelo širokih samouprav, ki se sicer stalno poudarja kot neposredni in nujni državni program, kateremu pa se daje vsebina, ki je daleč od prave in zdrave misli decentralizacije in dekoncentracije. .... Te dni smo zvedeli za glavne osnove zakonskega načrta o cestnem fondu. .... Saj je ta načrt značilen primer centralistične ureditve vprašanja, ki je kot celota sicer splošno državno vprašanje, katerega izvedba pa po celi svoji priradi spada v pokrajinsko, odnosno banovinsko kompetenco. In vendar naj dobimo sedaj državni cestni fond, katerega uprava bo izključno v rokah predstavnikov nekaterih zainteresiranih osrednjih organizacij v Belgradu. .... Javnost upravičeno vprašuje, v kakšnem duhu se namerava izvesti decentralizacija in uvesti sistem široke samouprave, ako celo cestne zadeve spadajo v centralno kompetenco. .... Čevlji, ki se nosi v naših krajih, plača mnogo večjo trošarino, nego nič manj trpežni opanek v južnih krajih. Razdelitev dohodkov iz državnega banovinskega fonda in iz skupnih banovinskih trošarin se vrši po ključu, ki postaja vse bolj nevzdržen, ker so dotacije iz teh dveh skupnih banovinskih finančnih izvirov tako neenakomerne, da ustvarjajo v državi vedno večje razlike v javnih dajatvah po posameznih banovinah in s tem ogražajo notranjo gospodarsko ravnotežje v narodni celoti. .... Na novih skupnih trošarinah bo šlo iz dravske banovine 8 do 10 milijonov. .... Narodna banka je n. pr. votirala subvencije za velesenjme, pa je dala belgrajskemu, ki se bolj zaradi namišljenega prestiža kakor iz stvarne potrebe kot eksperiment že leta pripravlja, ne da bi do danes mogel biti praktično izveden, pol milijona, zagrebškemu sto tisoč dinarjev. Ljubljanski velesenjme, ki je najpomembnejša in najstarejša institucija te vrste v naši državi ter predstavlja lep zgled gospodarskega optimizma in samopomoči, pa je dobil 25.000 dinarjev. Vodilni funkcionar Privilegirane agrarne banke je nedavno v Zagrebu napovedal centralizacijo združnega kredita in pri svojem ljubljanskem obisku te svoje napovedi ni mogel prepričevalno zanikati.

Vse to je res. Na vse te stvari smo opozarjali mi že pred leti, še za časa režima JRKD in JNS. Opozarjali še bolj razločno, kolikor nam je to seveda dovoljevala jugoslovenska nacionalna cenzura. Za vsako teh »Jutrovih« trditev bi mogli navesti zapiske, opazke, sestavke iz našega lista, in sicer po večkrat.

Toda, poreče kdo, če se je »Jutro« poboljšalo, ozdravelo od svojega centralizma, naj bo dobro tako! Ali prav tega ni.

Kajti mi smo pri vsaki taki zadevi zmeraj opozarjali na korenino zla. Ne bo ozdravljenja, dokler ne bo bolna korenina iztrebljena in izžgana. Ta bolna korenina je pa jugoslovenski centralistični unitarizem, ki daje zadnjo in odločilno besedo enemu središču. In to središče bo rabilo in izrabljalo svojo moč zmeraj v svojo korist, in če kdaj sploh kaj popušča, ne popušča iz kake pravne zavesti in dolžnosti, ampak iz milosti. Zato ni drugega izhoda, ko da se vzame središču moč, ki jo rabi zoper pokrajine in da se ta moč da pokraji-

nam, ki bodo potem rade dajale središču vse tisto, kar res rabi, a seveda po medsebojnem pravičnem ključu.

Ali z drugimi besedami, zahtevamo popolno finančno samoupravo.

Kaj pa »Jutro«? Mar se je že kdaj zavedlo, v čem je zlo in odločilo za edino mogočo rešitev? Kaj še! Po tolikem premišljevanju mu šele

postaja vedno bolj nujno, da vendar že kdaj pristopimo k ugotovitvi, katere državne naloge so iznad vsakega računa in katere dolžnosti naše nacionalne solidarnosti ne morejo biti predmet sporov.

To se pravi, da bo dejansko še zmeraj središče, centrum, odločalo o tem, katere državne naloge so iznad vsakega računa. To bo pa seveda odločilo centralistično, kajti doslej še nismo doživeli, da bi bilo katerokoli središče odločalo drugače, razen če mu je bila vzeta moč.

Nravstveno in umsko raven jutranjih unitaristov pa razodeva najbolje tale zahteva:

Civilizatorično višje stoječi kraji bodo vedno morali povsod, in tudi pri nas, finančno več prispevati k skupnim ciljem, saj tudi več od države zahtevajo, in interesi, ki jih celokupnost brani v teh krajih, so na vseh poljih narodnega življenja intenzivnejši, nego v manj razvitih pokrajinah.

Ta stavek je poučen in značilen v več pogledih.

V prvi vrsti opravičuje dosedanje večje datjave Slovenije, opravičuje dejansko centralizem, proti kateremu se navidezno bori. Kajti ne bogatejši, ampak »civilizatorično višje stoječi kraji« naj po tej jugoslovnski morali več plačujejo! Ta misel je plod tistega duha, ki je v 19 letih izžl iz že tako siromašne naše zemlje nad 15 milijard. Višja kultura naj plačuje, geslo, ki ga je pred leti

razglasil narodno odbranski »Pohod«, je našlo sedaj tudi v »Jutru« svoje javno priznanje. In bogati južni kraji bodo plačevali po tej nacionalni morali, kakor doslej, tudi poslej manj.

»Jutro« je menda samo začutilo vso protislovno abotnost, nesmiselnost in krivičnost tega jugoslovnskega zahtevka, ki ga pa seveda mora zagovarjati. Zato pa govori, ko da bi povsod civilizirani kraji več plačevali.

O, da, plačujejo, pa samo takrat, kadar so tudi bogatejši. Drugače pa ni države na svetu, ki bi višjo kulturo obremenjevala v korist večjemu bogastvu. Narobe, po navadi obremenjujejo večje bogastvo v korist višji kulturi.

Vsaj res kulturne države delajo tako. Le pri nas je in naj bo narobe! Samo zato, ker gre za Slovenijo in Slovence in pa še kolikor toliko tudi za Hrvate, ki nočejo zavreči svoje narodne osebnosti in višje kulture nekemu zajedavskemu stapljaštvu na ljubo.

Nesramno neumna je tudi trditev, da bi civilizatorično višje stoječi kraji, ali v tem določenem primeru Slovenija, od države več zahtevali, kakor drugi. Naj že kdaj prenehajo s takimi abotnostmi in naj raje vprašajo naš narod, kaj misli o tem. Ta mu bo pa rad odgovoril, da mu še na misel ne prihaja, zahtevati kaj več od države, kakor drugi kraji, še več, da si bo rad uredil vse stvari tako, da mu sploh ne bo treba prav nič zahtevati od nje.

Sicer pa bi bili mi veseli, če bi bili kdaj dobivali samo približno toliko, ko drugi!

Kaj naj še rečemo? Ni čuda, da gre centralizem v takem razmahu naprej, ko ima pa take »nasprotnike«. In trda bo za samoupavo, ki bi jo jugoslovenci branili!

Kje je naš pravi sovražnik?

»Pohod« je šele ob svoji predzadnji številki znanal, da pišemo mi »jugoslovenci« pravilno v smislu slovenske slovnice z malo začetnico. Malo počasi je deloval njegov duh, ko se je že vendar tolikokrat mučil, da zavrača z nezadostnimi umskimi sredstvi naše sestavke, ki se v njih »jugoslovenov« res ni manjkalo. In še bolj počasi, ko niti ni opazil, da se tako piše ta beseda tudi v znanstvenih obravnavah. Kajti »Pohod« ima svoj poseben pravopis, bizantinski. Vse, kar se tiče narodnoedinstvenih imenitnosti, bi se moralo pisati z veliko začetnico.

Mi ostanemo seveda pri slovenskem. To pa ni za jugoslovene. Zato nas »Pohod« takole v nič devlje:

Slovenoborci si predstavljajo v svoji primitivnosti, da bi postala Azija najmanjša celina brž, ko bi jo oni začeli pisati z malo začetnico.

Naravnost uničujoča pa je tale duhovitost:

Svetujemo jim, naj pišejo besedo mrak tudi v začetku stavka z malo, morda bo potem mračnjaštva na Slovenskem malo manj.

Zanjo je bilo gotovo treba posebnih pohojenih uredniških posvetovanj, tako daleč je od tiste »primitivnosti«, ki jo nam prisojajo. Še nekaj takih, pa bo po nas.

Sicer pa mislimo, da ima vsa ta »Pohodova« razburjenost svoj pravi vir v njegovi umski nedognanosti. Kajti v uvodniku k 16. številki smo na kratko omenili zgodovinsko dejstvo, kako je prišlo do zloma centralnih sil in do naše — četudi le delne — osvoboditve. Omenili pa nismo Narodne Odbrane in njenega najbližjega sorodstva. In tako bi utegnili še kdo misliti, da so prav za prav zahodne demokratične sile premagale Avstrijo in Nemčijo, kar je sicer zgodovinska resnica, a zoper pohojeno »ideologijo«. Zapisali pa smo to in tako, ker smo se pač »vprašali, kaj se je zgodilo, da je bil nemški pritisk zlomljen, da so bili stebrički vsenemškega mostu v slovenskih krajih porušeni in da se je ta most sesul«.

Naj na tem mestu nekaj ugotovimo, kar bolj ko vse drugo osvetljuje jugoslovnsko delo med nami. Za številko prej je priobčil »Pohod« sestavek o naši severni meji, ki da je ogrožena; in sicer ogrožena od Nemcev. Ali bolj nazorno povedano: podrti stebričke iz leta 1918 vsenemci spet postavljajo. Zakaj? Na to odgovarja »Pohod«:

Naše prebivalstvo na severni meji lahko delimo v sledeče skupine:

Zemljedelce — kmete, ki posedujejo toliko zemljišča, da bi v normalnih razmerah, kot so bile nekoč, lahko skromno živeli. Danes jim to življenje ni več mogoče, ker svojih proizvodov ne morejo prodati.

Kajzarje, ki posedujejo samo beraško kolibo z nekaj pohištva in kako njivico, s čimer pa ne morejo preživljati niti sebe, niti svoje družine in se morajo udinjati bogatejšim kmetom in posestnikom, ali pa iti na delo v tovarne.

Viničarje, ki nimajo nikjer ničesar in so nastanjeni v tujih vinogradih, kjer čuvajo in obdelujejo za bedno nagrado.

Na severni meji imamo poleg naših ljudi številne tujece, ki so posestniki najlepših vinogradov, industrijskih in obrtnih podjetij. Ti tujece gredo trajno in zvesto vzporedno s političnim razvojem v Nemčiji. Vedno so

preziralni naš jezik. Poprej so bili socialno-demokratsko orientirani, sedaj pa so postali navdušeni Hitlerjevci.

Torej »Pohod« sam priznava, da so ta most ob meji ljudje, ki so včasih mogli skromno živeti, danes pa ne morejo več. Tujece pa jih izpodrivajo.

In kdo je kriv tega izpodrivanja, te gospodarske oslabelosti našega človeka? Pa vsaj ne »slovenoborci«, ki nimajo o teh rečeh nobene besede?

Zmeraj in dosledno smo kazali na neločljivo povezanost gospodarskega in političnega življenja. Gospodarski slabič postane hitro žrtev tujstva, le gospodarsko močni se mu bo lahko uspešno in trajno upirali. Zato smo tudi zmeraj zahtevali, da so javna bremena razdeljena pravično, zato smo tudi zmeraj pobijali jugoslovnski nacionalni unitarizem, ki nam je z neenako mero odtegnil doslej že nad petnajst milijard in s tem tako oslabil naše narodno telo, da ni več odporno proti tujcu.

Zato tudi dosledno opozarjamo, da ne bo rešitve, da bo naša severna meja ogražana dotlej, dokler bo vladala jugoslovnska nacionalna miselnost nad nami in dokler ne bo demokratična ureditev države dala slovenskemu narodu popolne gospodarske samouprave.

O, da, spet zabijajo naši sovražniki stebričke za vsenemški most v slovensko zemljo. A lahko delajo to in brez naporov, zakaj jugoslovenci so jim to zemljo do dobrega zrahljali.

Opazovalec

† Matej Hubad

Padel je eden izmed stebrov slovenske glasbe. Matej Hubad, katerega ime je bilo skoraj 40 let v ozki zvezi s slovensko glasbeno dejavnostjo, je umrl v Ljubljani 2. majnika tega leta v starosti 72 let. Hubad ni bil skladatelj — le prirejal in harmoniziral je slovenske duhovne pesmi iz 16. stoletja, posebno pa slovenske narodne pesmi — bil je pa tisti, ki je slovensko glasbeno reprodukcijo vzdignil na visoko strokovno raven in je tako ustvaril tudi močno podlago za ustvarjajočo glasbo. Ko je štel 25 let, je že bil učitelj »Glasbene matice« in vodnik njenega pevskega zbora, čeprav je moral pretrgati učenje na dunajskem konservatoriju. Ko je pozneje končal leta 1898 študije na Dunaju in šel študirat še v druga glasbena središča Evrope, je prevzel vodstvo »Glasbene Matice« v Ljubljani. Šolo »Glasbene Matice« je napravil za srednjo šolo. Vzgojil je posamezne pevce, ki so dosegli v zamejstvu velik sloves, na primer Betetto in Rijavec ter celo vrsto drugih, ki so močno povzdignili slovensko pevsko podajanje. Predvsem je pa Hubad ustvaril pevski zbor, ki je prvi nesel slovensko ime v tujino in dosegel pod njegovim vodstvom na Dunaju in na Češkem, pa tudi v Trstu, v Zagrebu itd. velike uspehe. Hubad je tako bil prvi, ki je skrbel za slovensko glasbeno kulturno propagando v tujini s svojim zborom, in Hubadov zbor je nastopal takrat pod slovenskim imenom. Hubad je dajal na svojih koncertih velika svetovna glasbena dela, za katera prej pri nas niso imeli pravega poguma, da se jih lotijo (Dvořaka, Beethovna, Haydna, Mozarta,

Po splošnem mnenju
razvajenih tujcev je

Kavarna Union v Ljubljani
najlepša in najmodernejša

od vseh v državi.
Postrežba je prvovrstna.

**Obiščite jo in prepričali se
boste, da je res tako!**

Brucknerja, Perosija itd.) in je prvi pri nas dirigiral velika slovenska Gallusa, ki ga je spravil na dan pri nas dr. Mantuani. Hubad je tudi nekaj pripomogel k temu, da imamo Sattnerjeve slovenske oratorije. Hubad je bil tisti, ki je za svojim prednikom Gerbičem na široko postavil naučne podlage za razvitek slovenske pevске umetnosti. Bil je ne sicer genialen, vendar pa neizrečeno priden in natančen zborovski dirigent. Pripovedujejo, da je takrat, ko je šel Hubad prvič s svojim pevskim zborom na Dunaj in je na koncertu »Glasbene Matice« dirigiral sam Dvořak svojega »Mrtvaškega ženina«, ki ga je naštidiral Hubad, sedel na galeriji slavni Brahms. Ko je Dvořak začel, je Brahms majal kar naprej z glavo in na večkratno vprašanje, kaj da mu je, je Brahms odgovoril, da mu ne gre v glavo, ko Dvořak (tisti večer je bil skrajno nervozen) tako napačno dirigira, da pa pevcu tako pravilno pojo. Tako je Hubad izuril svoje pevce. Za instrumentalno glasbo Hubad ni imel toliko zanimanja. Bil je eden izmed glavnih ustanoviteljev ljubljanske konservatorija, vodil je pa tudi slovensko »Narodno opero« od leta 1923 do 1927, čeprav ni bil toliko gledališki izvedenec kot glasbenik. Bil je častni ud zagrebske »Jugoslovnske akademije znanosti in umetnosti«. Dobil je za svoje važno in veliko delo še za živih med nami popolno priznanje. Če pa bomo kedaj Slovenci imenovani »narod pevcev« kot so n. pr. Čehi »narod godcev« — saj je pred kratkim dejala sloveča dunajska učiteljica petja, da so naši kraji zakladnica lepih glasov — bo to tudi zasluga Mateja Hubada in njegove neustrašene delavnosti in truda, da spravi slovensko glasbeno podajanje na visoko stopnjo. V zgodovini slovenske glasbe je in bo Hubadovo ime važen mejnik.

Zoper čobodro!

Banska uprava v Ljubljani je uvedla za vse šole v svojem območju pravopis, kakor sta ga sestavila profesorja Breznik in Ramovš. Obenem je izrazila banska uprava zelo upravičeno željo, da naši časniki in obzorniki podpirajo njeno prizadevanje s tem, da se tudi drže tega pravopisa in da ne kvarijo, kar se v šolah le s težavo in trudom dosega.

Taki odloki so tembolj razveseljivi, ker jih doslej nismo bili prav nič vajeni, kljub temu, da se sicer povsod na svetu tudi uradno gleda na to, da se materinščina goji in spoštuje. Zato tudi pričujočega pozdravljamo. Naj bi bil mejnik, ki bo ločil dve razdobji: tisto klavno dobo manjvrednostne zavesti in samouničevalnih prizadevanj nad najvišjimi narodnimi kulturnimi dobrinami, in pa novo dobo, ko bo slovenstvo pometlo z izdjalstvom in šlo svojo samostojno pot.

Našim bralcem ni treba dopovedovati, da smo šli mi že od vsega začetka to pot. Od vsega začetka smo bili tisti, ki smo pometali smeti, ki so jih natresli stapljači-jugoslovenci po naših hišah, in trebili plevel, ki ga je zasejala slovenstvu tuja miselnost po naših njivah. Bili smo in bomo še nepopustljivi proti sleherni nepotrebnosti tuji navlaki, celo taki, ki sta ji sestavljajca Pravopisa zaradi razširjenosti za zdaj še prizanesla.

In že danes lahko rečemo, da ni bilo brez uspeha to naše delo.

Še nekaj naj bi pripomnili. Še zmeraj srečujemo pisatelje, o katerih slovenski narodni in kulturni zavesti nimamo prav nobenega dvoma, ki pa vlačijo vendar iz neke umske lagoti ali malomarnosti vso tisto neslovensko plažo po svojih spisih, ki bi zmeraj hoteli z neko dejansko rabo tudi zlorabo opravičevati. Naj bi se tudi vsi ti zavedli svoje dolžnosti do našega naroda. Zavijali so pogleda in vratove v tujino, pa jim je otrpnil tilnik, da ga le s težavo obračajo, ko hočejo videti, kaj je doma in kako. Zato jim je nekoliko neroden ta obrat. Ali ogniti se mu ne bodo mogli. In čimprej store to, tembolje zanje. Kajti potrebne operacije je treba izvršiti hitro. Ne bodimo, kakor Ribničan, ki je sekal psu rep vsak dan po malem, ker se je bal, da bi ga preveč bolelo, če bi odsekal vsega naenkrat.

Pojdimo torej skupaj svojo slovensko pot. Na drugi strani pa naj ostanejo tisti, ki so to pot za-

tajili. Tako ne bodo imeli več izgovorov in opravičil, češ saj celo ta in oni itd. Zato je ta ločitev pri nas potrebna tudi že zgolj zaradi obrambe naših pravic. In kdor ne pojde z nami, za tega bomo vedeli: ta je zoper nas.

Iz naredbe ni razvidno, če je banska uprava predpisala Pravopis tudi za urade, kakor je to nedavno zelo hvalevredno sklenila ljubljanska občinska uprava. Upamo pa, da je tudi to že storila. In da bo tudi v slovenske uradne spise prišel utrip življenja našega ljudstva, za katerega ti uradi so.

Drobtinic ne maramo!

Slovensko in hrvaško vprašanje je take vrste, da se prvič da lahko rešiti in drugič, da se da lahko takoj rešiti. Rešiti ga je mogoče samo tako, da se prizna Slovincem in Hrvatom popolna enakopravnost, enakopravnost zlasti v gospodarskih stvareh. Ta popolna enakopravnost pa zahteva popolno samoupravo, tako samoupravo namreč, ki bi za vselej prenehala s prakso, da se ves naš denar zbira v enem središču, odkoder dobivamo samo del nazaj

središče gradi z našim denarjem svoja podjetja, ki naj slabe potem naša. Brž ko je dognana ta brezprimerna krivičnost centralizma, krivičnost, ki je pri nas dokaj večja, ko pri vseh drugih centralizmih, je pa mogoče tudi takoj rešiti tako slovensko kakor hrvaško vprašanje.

Zato ne moremo šteti za resnične prijatelje narodnega sporazuma vseh tistih »državnikov«, ki sicer priznavajo obstoj slovenskega in hrvaškega vprašanja, pa ga skušajo zavlačevati z različnimi »državniškimi« besedami o pripravi terena, pomirjenju strasti in tako naprej. Kajti dejstvo je, da nobeno zavlačevanje ne more pomirjevati strasti, da jih kvečemu še bolj razvema. Strasti bo marveč pomirila najboljše takojšnja napoved in izvedba sporazuma na označeni podlagi.

Zato tudi vseh tistih državniških modrosti ne moremo šteti za drugo, kakor so, namreč za poskus jugoslovenov, da centralizmu podaljšajo življenje in pri tem izbijejo zase in svoje središče hitro še nekaj milijard.

V razgovoru z dopisnikom »Vremena« je dr. VI. Maček pravilno pokazal na dve stvari, ki bodo gotovo v marsičem pripomogle k jasnosti političnih pogledov. Najprej je opozoril na dejstvo, da govore voditelji srbijanskih političnih strank zmeraj drugače med štirimi stenami, kakor pred svojim ljudstvom. Ta dvoiličnost pa ustvarja nejasnost, in nejasnost je zmeraj sovražnik resničnega sporazuma. Prav tako je razločno povedal, da zahtevajo Hrvatje vse in naenkrat. S tem je povedal edino pravilni način, po katerem moremo priti do sporazuma. Kajti nasprotniki sporazuma, h katerim spadajo seveda tudi vsi njegovi hinavski prijatelji, hočejo obdržati centralizem in svojo samozvano oblast nad nami s tem, da svare z državniško zaskrbljenim obrazom pred »prenagljenimi« koraki. Tako upajo, da bodo z drobtinicami na samoupravno mizo rešili kolač centralizma. Zlasti upajo, da bodo s takimi drobtinicami, kar najbolj smotno razdeljenimi med »državotvorne elemente«, zasejali korupcijo v vrste Slovincem in Hrvatov, nadalje pa tudi, da bodo z njimi uspanjili čuječnost ljudstva, češ, saj gre le naprej. Odtod tudi tisto ponagljeno centraliziranje v zadnjem času. Kajti če bi kdo nasedel njihovi »zmerni« decentralizaciji, bi upravičeno upali, da ohranijo poglobitvi del centralističnih dobrin zase v nedogledno bodočnost.

Spričo te neodkrita politične igre mora biti jasen tudi naš cilj: vse in naenkrat. Zavedati se moramo, da ostane v bistvu pri istem, če moramo namesto 630 milijonov, ki jih sedaj plačujemo več kakor drugi, plačevati recimo 600 milijonov. Kajti tistih 30 milijonov, ki bi jih utegnili popustiti

bi samo pomenilo ustaljenje gospodarske tlake našega naroda za dolgo dobo. In navidezni tvorni dobiček 30 milijonov bi pomenil prvič velikansko npravstveno škodo za nas, ker bi dal oporo vsemu gnilemu kompromisarstvu in bojzljivstvu, po drugi strani bi bil pa tudi hipni tvorni uspeh več ko dvomljiv, ker bi ga znali jugosloveni kaj kmalu izravnati s kakšnim primernim fondom.

Razen tega bi pa pomenil pristanek na vsako tako drobtino odpoved pravic in pravičnosti in stalno naše gospodarsko zaslužjenje.

Od reševanja slovenskega in hrvaškega vprašanja je torej treba že kdaj preiti k rešitvi. Rešitev pa je samo ena in ne prenaša niti mešetarjev niti mešetarjenja. Kajti mi nočemo niti drobtinic niti drobtin. Mi hočemo pravico!

Opomba

Dne 25. aprila je bila odprta II. pomladanska razstava »Društva slovenskih oblikujočih umetnikov« v ljubljanskem umetnostnem paviljonu. Odprl jo je A. G. Kos, predsednik tega društva, ki je prej nosilo ime »Društvo likovnih (bolje oblikujočih) umetnikov dravske banovine«, in je pri tej priliki oznanil, da bo prav kmalu zborovanje

vseh umetnostnih središč (to je umetnostnih društev iz Ljubljane, Zagreba in Beograda), ki bo imelo namen, da združi vsa ta strokovna društva in jih »poveže v trdno celoto«. Tako je poročal neki ljubljanski dnevnik o govoru A. G. Kosa. Nam se zdi, da bi bilo prav, če bi bili vsi pravi slovenski oblikujoči umetniki hudo previdni takrat, ko bodo vezali tudi nje v trdno celoto, kajti kadar je človek zvezan in povezan, se prav težko giblje in tudi brani se ne more več. Skrbje naj torej tisti naši oblikujoči umetniki, ki res po slovensko čutijo, mislijo in delajo in hočejo ostati to, kar so, da ne bodo ne zvezani ne povezani in da bodo lahko vedno in povsod sami branili svoje koristi in da ne bodo drugim za pripravo. Dravobancem pa seveda niso nobene vezi ne povelji nadležni in se jih niso in ne bodo branili, kako pa naj bi bili sicer dravobanci.

Nacionalistična in zoperslovenska politika

Velikokrat smo že navedli pisanje »Jutra« in njemu podobnih listov in pa izjave jugoslovenskih nacionalističnih politikov, da s centralizmom v naši državi ne gre, in da je treba centrali prepuštili le najnujnejše, vse drugo pa prenesti na pokrajine. Škoda, da ti ljudje do tega spoznanja — če je sploh odkrito mišljeno — prihajajo šele sedaj; dejstvo pa, da so ti ljudje glasovali l. 1921 za vidovdanske ustavo in s tem za centralizem, ki je ostal do danes, najboljše dokazuje, kako brez glave so delali in se, ne da bi bili le malo pomislili na nasledke za Slovenijo, igrali z njeno usodo. V tem pogledu so zanimiva izvajanja dr. Janka Brejca v zborniku »Slovinci v desetletju 1918—1928«, ki se takole glase: »Žalostno dejstvo je, da je vidovdanska ustava pokopala naš slovenski politični ideal, avtonomijo zedinjene Slovenije, za katero nam od ustave predvidene oblastne samouprave ne morejo dati zadovoljivega nadomestila. Vidovdanska ustava je za nas negacija naše narodne samobitnosti, zadala je smrtno rano geniju našega naroda. Od vidovdanske ustave dalje gre boj zoper našo narodno bit, ne sicer očiten, ampak skrbno prikrit, potuhnen in zato tembolj nevaren. Zaupali smo, da v smislu Krfske deklaracije nobeden izmed treh bratov, ki so se združili s prostovoljnimi pristankom v eno državno celoto, pri končni ureditvi države ne more biti majoriziran. — Ljudstvo je videlo in spoznalo, da vse, kar v praktičnem življenju od države potrebuje, dobi lahko tudi od avtonomistične vlade v Ljubljani, in da se uprava samo brez potrebe otežuje in zavlačuje, če je treba v oddaljene kraje hoditi po rešitve, ki se prav lahko tudi doma ukrenejo, kjer je — razen prožnejšega in bolj izvedenega aparata — tudi več smisla za nje. — Centralna vlada obstoječih avtonomij niti tam ni hotela spoštovati, kjer bi jih bila lahko in kjer bi bilo to v očitno korist uprave same in konsolidacije razmer v novi državi. Dr. Žerjav je v deželni vladi vprav fanatično zastopal centralistično stališče. Kako daleč je šla zagrizenost njegove stranke v priloge centralizma, kaže dejstvo, da je ta stranka na usta dr. Žerjava spodbujala učitelstvo, okrajne glavarje in davčne urade celo na nepokorščino zoper okrajne šolske nadzornike, ki jih je bila deželna vlada imenovala. — Nihče si ni mogel misliti, da bo Slovenija z veliko ljubeznijo in skrbnostjo zgrajeno upravno avtonomijo popolnoma zgubila in padla v še večjo odvisnost od državne centrale, kot je bila prejšnja odvisnost od Dunaja. Od bratov nismo pričakovali manj uvidevnosti in manj pravic, kakor smo jih imeli pod prejšnjim nemškimi režimom.«

Tako dr. Janko Brejc. Tovariš in sobojevnik dr. Žerjava Svetozar Pribičević je pozneje svojo zmotno spoznal, ljudje okoli dr. Žerjava pa ne. Žerjavovo in Pribičevićovo delovanje v letu 1921 kaže, da nista imela državniške daljnovidnosti. Nacionalen je tisti, ki dela v korist svojega naroda. Zato so slovenski jugosloveni ves čas svojega delovanja v tej državi bili nacionalni mogoče s centralističnega, velesrbskega stališča, s slovenskega gotovo ne, in jih zato mi Slovenci upravičeno imenujemo zopernarodne.

V »Trgovskem listu« beremo, da sta izdala

Dragutin Prpić in Slobodan Sterdjević knjigo, ki obsega vse predpise glede skupnega davka na poslovni promet. Ta knjiga pa da ni drugega, ko mehaničen kronološki ponatisk predpisov, brez sleherne kritične vzporedbe in razvrstitve tekstov, kakor smo tega vsaj v Sloveniji vajeni. Kajti navadne ponatiske izda pač lahko vsak tiskarski vajenec, ali še bolje in ceneje, preskrbi si jih vsak lahko sam s tem, da vzame škarje in izreže določbe, ki se tičejo predmeta.

Razume se, da tako zanikrno sestavljene knjige nihče ne mara. To bi pa seveda nič ne neslo »strokovnjakom«, ki so knjigo izdali. Toda zakaj imamo

pa bi si ne znali pomagati. Kakor poroča »Trgovski list«, so v Beogradu kratko in malo naložili koliko, izvodov te imenitne knjige mora spečati.

Mi ne moremo reči drugega, kakor: vsak sam sebi pljuje v skledo, če z nakupom knjig pospešuje tako malomarnost. Treba je torej vse take in pod tako ali podobno firmo izdane knjige kar vnaprej odkloniti. In pri še tolikšni vsiljivi reklami bo za vsakega najbolje, če se prej pouči o kakovosti knjige. S tem si bo prihranil v večini primerov samo nepotrebne izdatke. Tembolj, ker izhajajo tako vsi stvarno in pravno pomembni predpisi tudi v slovenščini.

Mali zapiski

Prepovedani časopisi.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti sledeče časopise:

1. »Hrvatski dnevnik« št. 319,
2. tednik »Trgovački vjesnik«,
3. št. 12. in 13. tednika »Istra«.

Vsi ti listi izhajajo v Zagrebu.

Nacionalna beseda.

Španski nacionalistični general Queipo di Llano je govoril dne 3. t. m. zoper Angleže. Med drugim je povedal, da sega nacionalna blokada 30 km od obrežja in ne tri milje, kakor trdijo to poveljniki britanskih vojnih ladij, ki bi jih moralo zaradi tega nacionalno špansko ladjevje kaznovati. Angleži hvalijo svojo veličino. Ta pa obstoji samo v njihovi domišljiji.

Na vsak način je že zadnji čas, da jih nacionalci kaznujejo. Sicer postanejo še čisto ošabni.

Zanimiva vzporedba.

Velika Britanija s severno Irsko šteje 46 milijonov prebivalcev, torej nekako trikrat toliko, kakor Jugoslavija. Njen preračun pa znaša v izdatkih 938,046.000 funtov, to je okoli 210 milijard dinarjev, v dohodkih pa 938,298.000 funtov ali okoli 213 milijard dinarjev. To se pravi, pri trikratnem prebivalstvu Jugoslavije znaša velikobritanski državni preračun nekako 21 krat toliko, kakor jugoslovanski. Naj pri tem še izrecno poudarimo, da se ta preračun ne tiče angleških dominionov in kolonij, ampak samo domovine. Preračuni teh bi bili še precej večji.

Primerjava zgorajšnjih števil izpričuje prav posebno nazorno, kako smo prav za prav revna država. A še bolj revna smo, kakor bi bilo to treba. Kajti dobršen del našega narodnega premoženja nam je odžrla nacionalna centralistična korupcija. Samo Slovenija je obubožala v teh letih nacionalne unitaristične strahovlade za dobro polovico svojega narodnega premoženja.

Še bogat narod ne bi prenesel takega pijavkarškega gospodarstva. Revnemu mora donesti zlom. Zavedimo se vsi, kje je sovražnik!

Opozorjamo.

Nadaljevanja sestavkov »O slovenskem Narodnem gledališču« v pričujoči številki nismo mogli priobčiti zaradi pomanjkanja prostora, nadaljevali jih pa bomo v prihodnjih številkah.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z. O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami Iz. Cankarja

Ti spisi niso samo naš najobširnejši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè, Oris zgodovine umetnosti pri Slovincih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine